

Nazywam się Paweł Bukowiec. W roku 1998 ukończyłem studia magisterskie na Uniwersytecie Jagiellońskim, na kierunku filologia polska, specjalność nauczycielska. Jestem doktorem nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa. Stopień ten nadała mi Rada Instytutu Polonistyki UJ decyzją z 20 stycznia 2003 roku na podstawie rozprawy pod tytułem *Dwujęzyczna literatura polsko-litewska na Żmudzi i Wileńszczyźnie w latach 1795-1830*. Promotorem był prof. dr hab. Tadeusz Bujnicki. Recenzentami w przewodzie byli prof. prof. Julian Maślanka i Piotr Żbikowski.

*

Od 1 października 2003 roku pracuję w Instytucie Polonistyki, a po zmianach organizacyjnych na Wydziale Polonistyki UJ, najpierw jako asystent, a potem – od 1 października 2006 – jako adiunkt.

W roku akademickim 2003/04 byłem zatrudniony jako wykładowca w Kolegium Nauczycielskim w Bielsku-Białej. Od roku 2004/2005 pracuję – najpierw jako wykładowca, obecnie jako starszy wykładowca – w Podhalańskiej Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nowym Targu.

*

Jestem historykiem literatury. Zakończone doktoratem badania nad dwujęzyczną literaturą litewsko-polską z pierwszej połowy XIX wieku miały trojaki wpływ na moje dalsze – przedstawiane tu do oceny – prace naukowe. Po pierwsze zatem są wśród nich takie, które należy uznać po prostu za bezpośrednią kontynuację tamtych studiów. Dotyczą one tego samego zespołu tekstów (czyli wierszy dwujęzycznych twórców litewsko-polskich z początku XIX wieku), a także starają się realizować tę samą ogólną dyrektywę poznawczą, która przyświecała pracom nad rozprawą doktorską (są więc próbą polonistycznego odejścia od ujęć polonocentrycznych jako zniekształcających obraz przeszłości). Po drugie, rozpoznania poczynione w czasie prac nad rozprawą doktorską stały się dla mnie – jako poręczna egzemplifikacja i zarazem podstawa do ekstrapolacji – okazją do formułowania uogólnień dotyczących rozmaitych aspektów antropologii literackiej pogranicza. Po trzecie, praca nad doktoratem okazała się również cennym doświadczeniem metodologicznym. Pozwoliła mi ona ubrać w słowa i stosować w praktyce badawczej niejasne wcześniej intuicje, które można opisać jako: brak zaufania do precyzji ogólnych kategorii literaturoznawczego opisu (na początku takich, jak: *literatura polska*, *oświecenie*,

romantyzm, potem także innych) oraz wyczulenie na napięcia między jednostkowością konkretnego tekstu a matrycami poznawczymi organizującymi dyskurs historycznoliteracki. W tym sensie doświadczenie poznawcze, jakim była praca nad doktoratem, należy uznać za impuls do podejmowania rozmaitych prób historycznoliterackiej hermeneutyki. Są one różnorodne tematycznie, zaś metodologicznie pozostają z reguły bliskie myśleniu dekonstrukcjonistycznemu.

Pierwszy ze wskazanych kierunków reprezentuje książka będąca uzupełnieniem i rozwinięciem rozprawy doktorskiej oraz antologia przynosząca pierwsze polskie edycje tekstów tworzących bibliografię podmiotową tej książki. Drugi – opracowania dotyczące metodologii badań nad pograniczem i pogranicznymi tożsamościami, zaś trzeci – rozmaite prace interpretacyjne, skoncentrowane tyleż na kwestiach semantyki czytanych utworów, co na krytycznym namyśle nad ograniczeniami własnych założeń metodologicznych.

To właśnie w tej ostatniej grupie należy umieścić książkę, którą **wskazuję jako swoje najważniejsze osiągnięcie** (zgodnie z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.):

Metronom: O jednostkowości poezji „nazbyt” rytmicznej, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2015, s. 209.

Książka ta wykorzystuje instrumentarium analityczne strukturalnej wersologii Adama Kuławika do lektury dwu kanonicznych tekstów sylabotonicznych. Przynosi nową propozycję odczytania cyklu *Uwagi śmierci niechybnej* Józefa Baki oraz poematu *Bal w Operze* Juliana Tuwima. Podstawą zestawienia staje się kluczowy dla poetyki obu – skądinąd bardzo różnych – utworów chwyt załamania norm językowych (można go nazwać także chwytem absolutyzacji metrum). Stosowanie analogicznych zabiegów rytmotwórczych prowadzi oczywiście w każdym z analizowanych przypadków do niewspółmiernych wzajemnie znaczeń, które staram się w *Metronomie* rekonstruować z szacunkiem dla sfery historycznych faktów (stąd między innymi tak wielka uwaga poświęcana kwestiom edytorskim).

Odmienne status w strukturze książki ma interpretacja *Nic dwa razy* Wisławy Szymborskiej: przedsiębrana z tych samych pozycji metodologicznych, pozwoliła ona jednak zarazem sproblematyzować drugi, odmienny i względnie niezależny od pierwszego cel poznawczy książki. Jest nim uchwycenie napięcia między jednostkowością (na przykład tekstu) a mniej lub bardziej zinstytucjonalizowaną ogólnością (gatunkiem, stylem, epoką, literaturą itd.), w ramach której jednostkowość ta zyskuje swe znaczenie. Znakomite utwory poetyckie Baki, Tuwima i Szymborskiej, których artystyczna i myślowa niepowtarzalność zasadza się m.in.

na zabsolutyzowanej powtarzalności (rytmicznej „nadmiarowości”), okazały się nadzwyczaj dogodną okazją do przeprowadzenia takiego wywodu myślowego.

Inne moje osiągnięcia, które uznaję za szczególnie godne uwagi, omawiam, roboczo porządkując publikacje, będące ich wymiernym rezultatem, w trzy cykle tematyczne, odpowiadające porządkowi zarysowanemu powyżej.

1. Cykl tekstów poświęconych dwujęzycznej literaturze litewsko-polskiej z lat 1794-1830:

a. *Dwujęzyczne początki nowoczesnej literatury litewskiej: Rzecz z pogranicza polonistyki*, TAIWPN Universitas, Kraków cop. 2008, s. 296 (stąd: *O pojęciu literatury narodowej, czyli apologii pogranicza ciąg dalszy*, s. 15-25; *Jak powstawała nowoczesna literatura litewska. Kilka obserwacji*, s. 211-260.)

b. *Tożsamość jako tekst*, [w:] *Na pograniczach literatury*, red. Jarosław Fazan, Krzysztof Zajas, TAIWPN Universitas, Kraków cop. 2012, s. 162-173.

c. *Žemaičių šlovė / Sława Żmudzinów: Antologia dwujęzycznej poezji litewsko-polskiej z lat 1794-1830*, koncepcja całości, wybór i opracowanie tekstów P. Bukowiec, wstęp B. Speiçytė, TAIWPN Universitas, Kraków cop. 2012, s. 259.

Wymienione publikacje są dopełnieniem i naukowym spointowaniem mojej rozprawy doktorskiej, poświęconej niedostrzeganym dotąd przez polską naukę o literaturze dwujęzycznym twórcom litewsko-polskiego pogranicza z lat 1794-1830. Większość z tych prac (punkt a wyliczenia) stanowi organiczną część książki będącej gruntownie zmienioną i rozszerzoną wersją wspomnianej dysertacji, współtworząc właśnie te jej partie, które zostały napisane po obronie, w latach 2005-2007.

Rozdział *O pojęciu literatury narodowej* konstruuje pragmatyczne rozumienie tej kategorii (intuicyjnie najczęściej traktowanej jako esencjalna). Zgodnie z proponowaną w nim optyką, *literatura narodowa* jest dyskursywnym konstruktem interpretacyjnym. Związane z jego używaniem nieporozumienia wynikają z zafałszowanego, uproszczonego rozpoznania natury relacji łączących *naród z literaturą*. Tekst ten wyznacza ramy prezentacji omawianego w dalszym ciągu książki piśmiennictwa, porządkując znaczenia dwu podstawowych dla tego omówienia pojęć (odpowiednio *literatura litewska* i *literatura polska*)

W rozdziałach składających się na czwartą część książki (*Jak powstawała nowoczesna literatura litewska*) podejmuję próbę syntetycznego opisanie dynamiki wczesnej fazy procesu historycznoliterackiego literatury litewskiej. Tematem pierwszego z nich, zatytułowanego *Od mowy*

do pisma, jest przejście od literatury oralnej do literatury piśmiennej. Drugi – *Oświecenie jako romantyzm* – mówi o kształtowaniu się estetycznej i intelektualnej odrębności tego piśmiennictwa, ukazując przy okazji, jak ta swoistość dekonstruuje tradycyjną periodyzację historycznoliteracką. Wreszcie trzeci, *W stronę narodowości litewskiej*, opowiada o przekształceniach tożsamościowych reprezentowanych przez omawiane w książce teksty.

Swoistym ciągiem dalszym prac zainspirowanych zainteresowaniami lituanistycznymi jest esej *Tożsamość jako tekst* (punkt b wykazu). Przy okazji interpretacji poematu Dionizasa Poški (Dionizego Paszkiewicza) *Mužikas Žemaičių ir Lietuvos* (*Chłop żmudzki i litewski*) komentuję w nim i objaśniam sprzeczność między tezami mojej książki, sytuującej początki litewskiego odrodzenia narodowego w epoce przedlistopadowej, a ustaleniami obowiązującymi zarówno w polskiej, jak i litewskiej historii czy socjologii narodu, zgodnie z którymi miało to miejsce kilkadziesiąt lat później. Przyczyną tej rozbieżności okazuje się odmienne rozpoznanie relacji między *tekstem* a *tożsamością*: w mojej propozycji tekst nie reprezentuje uprzednio istniejącej tożsamości, lecz raczej ją współtworzy (czytelnik spotyka tu zatem dekonstrukcyjne odwrócenie analogiczne do tego, które redefiniowało relację między *narodem* a *literaturą*).

Odmienny charakter ma wymieniona w punkcie c. antologia. Jest to pierwsze (także na tle dokonań literaturoznawstwa litewskiego) naukowe, a pod względem edytorskim pionierskie wydanie dwujęzycznej poezji litewsko-polskiej z lat 1795-1830. Przynosi ono ogłaszane z zasady z rękopisów lub – rzadziej – pierwodruków teksty w językach oryginału (tłumaczenia utworów litewskich znalazły się w przypisach), dotąd nieobecne w polskiej humanistyce. Antologia nie tylko poprawia rozmaite błędy szczegółowe popełniane przez dotychczasowych wydawców zamieszczonych w niej utworów, ale przede wszystkim przyjmuje odmienne i nowe założenie ogólne: nie oferuje równoległych tłumaczeń z litewskiego (jako że osłabiając wrażenie obcości, sprzyjałyby one „narodowemu zawłaszczeniu” tych wierszy). Ze względu na swój edytorski charakter, antologia oczywiście różni się metodologicznie od innych prac z tej grupy. Traktowanie ich łącznie usprawiedliwione jest czynnikiem najbardziej podstawowym: dotyczą one tych samych utworów literackich, stanowiąc albo ich historycznoliterackie opisanie, albo wydawniczą prezentację.

2. Teksty dotyczące zagadnień tzw. Kresów, pogranicza i pogranicznych tożsamości:

a. *Mała tożsamość. Esej na marginesie „Leśnika” Marii Kuncewiczowej*, [w:] *Etniczność – tożsamość – literatura: Zbiór studiów*, red. P. Bukowiec, Dorota Siwor, TAIWPN Universitas, Kraków cop. 2010, s. 246-258.

b. *Kresy a pogranicze*, [w:] *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej*

Rzeczypospolitej, t. III: *Inflanty Polskie*, red. Wojciech Walczak, Karol Łopatecki, Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy: Białystok 2012, s. 367-376.

c. *O potrzebie subwersywności w badaniach nad pograniczem*, „Wielogłos” 2014 nr 2 (20), s. 81-90.

Z refleksją na temat literackiego bilingwizmu litewsko-polskiego z początku XIX stulecia wiąże się namysł nad bardziej ogólną kwestią sposobów dyskursywnego uobecniania granicznych tożsamości oraz nad fortunnością stosowania pojęć Kresy i pogranicze.

W *Małej tożsamości* interpretuję powieść *Leśnik* Marii Kuncewiczowej jako rzecz o tworzeniu i reprezentacji podmiotowości. Wskazuję na nietożsamościowe motywacje większości decyzji decydujących o tożsamości bohaterów i na kluczową rolę tzw. małej ojczyzny w procesie konstruowania tożsamości narodowej.

Tekst *Kresy a pogranicze* poświęcony jest krytyce obu tytułowych pojęć. Identyfikuje istniejący w słowie *Kresy* potencjał przemocy spełnianej w dyskursywnych strategiach dominacji, eliminacji i wydziedziczenia. Ukazuje tkwiące w konceptualizacjach *pogranicza* niebezpieczeństwo logocentrycznych uroszczeń. Postuluje reinterpretację Kresów jako konkretnego historycznie pogranicza, tzn. formacji kulturowej, której spójności nie da się uchwycić w ramach myślenia etnocentrycznego.

Konsekwencją charakteryzowanego stylu myślenia jest ostatni z tekstów tej grupy, traktujący *O potrzebie subwersywności w badaniach nad pograniczem*, a przynoszący tożsamościową interpretację inskrypcji opisujących groby dwu młodych kobiet, pochowanych w drugiej połowie XIX wieku na cmentarzu w żmudzkiej Kretyndze.

3. Teksty interpretacyjne, poświęcone także zagadnieniom metodologicznym, np. kwestii prawomocności literackiego poznania i zagadnieniu referencjalności.

a. *Wilno i „Wilno”. Kilka uwag o literackiej reprezentacji miasta (i świata)*, „Terminus” r. X (2008), z. 1 (18), s. 137-151.

b. *Jak nie zgubić się w ogrodzie, czyli o „Sofijówce” Stanisława Trembeckiego*, „Teksty Drugie” 2009, nr 1/2 (115), s. 193-207.

c. *Przeciwko tzw. poezji niezrozumiałej (oraz przeciwko jej admiratorom i krytykom). Argument z referencjalności na przykładzie liryki Marcina Sendeckiego*, [w:] *Dwie dekady nowej (?) literatury: 1989-2009*, pod redakcją Stanisława Gawlińskiego i Doroty Siwor, Kraków 2011, s. 181-197.

Wszystkie te prace uprawiają lekturę dekonstrukcjonistyczną, zarazem jednak, zawierając sens tekstów bardzo uważnemu i wyczulonemu na aporie czytaniu, w pełni respektują ustalenia historycznoliterackie, osadzając te utwory w kontekstach estetycznych oraz ideologicznych i z nich wywodzące ich sensy.

Pierwszy z omawianych tekstów to porównanie prawdziwościowych strategii retorycznych stosowanych do opisanego Wilna przez Teodora Tripplina (w pierwszym tomie jego *Dziennika podróży po Litwie i Żmudzi*) i Alfreda Döblina (w jednym z rozdziałów *Podróży po Polsce*). Wnioski płynące z tego porównania prowadzą w stronę tezy o tekstualności świata i co za tym idzie retoryczności jego poznawania.

Podobny styl myślenia patronuje artykułowi o *Sofijówce*. Opisuję w nim skomplikowaną podmiotowość utworu oraz rekonstruję jego mimetyczność. Podjęta na tej podstawie próba interpretacji prowadzi do ujęcia tego poematu opisowego jako poematu o tym, czego – i dlaczego – Stanisław Trembecki w humańskim parku nie zobaczył.

Ostatni z wymienionych w tej grupie tekstów jest syntetycznym opisaniem liryki jednego z najważniejszych polskich poetów współczesnych, Marcina Sendeckiego. Analizie poddaje głównie hermetyzm („niezrozumiałość”) tej twórczości, identyfikując uruchamiany mocą tej strategii retorycznej mechanizm autoreferencjalności.

Swój historycznoliteracki warsztat staram się kształtować w oparciu o doświadczenie współpracy z moimi nauczycielami, profesorami: Zdzisławem Liberą (był moim tutorem przez dwa lata studiów w warszawskim Collegium Invisibile), Adamem Kulawikiem i – przede wszystkim – Tadeuszem Bujnickim.

*

W latach 2003-14 brałem czynny udział w kilkunastu konferencjach naukowych. Wyliczam dziesięć w moim przekonaniu najważniejszych:

- *Університети та нації в Російській імперії в XIX ст. (Харківський та Віленський університети)* (Charków, październik 2003, organizatorzy: Charkowski Uniwersytet Narodowy im. W.N. Karazina, Wschodni Instytut Ukrainoznawstwa im. Kowalskich, referat po polsku),
- *Stulecie stowarzyszenia litewskiego „Ruta” w Krakowie* (Kraków, październik 2004, organizatorzy: Instytut Historii Sztuki UJ, Stowarzyszenie Historyków Sztuki – Oddział

Krakowski),

- *Obrazy Wilna* (Wilno, maj 2005, organizator: OBTA UW),
- *Vilnius: kultūrinė-literatūrinė refleksija* (Wilno, kwiecień 2008, organizatorzy: Lietuvos lyginamosios literatūros asociacija, Vilniaus universitetas, Lietuvos edukologijos universitetas, wystąpienie po polsku),
- *Polijas un Baltijas kultūras sakari* (Dyneburg, Łotwa, październik 2009, organizator: Daugavpils Universitāte, wystąpienie po polsku),
- *Na pograniczach literatury* (Kraków, marzec 2010, organizator: WP UJ),
- *Dawne Inflanty Polskie: dziedzictwo i historia* (Kraków, listopad 2010, organizatorzy: WP UJ i Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy)
- *Maironis ir jo epocha* (Wilno-Kowno, Litwa, listopad 2012, organizatorzy: Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto biblioteka, Maironio lietuvių literatūros muziejus, Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvos dailės muziejus, wystąpienie po angielsku),
- *Georomantyzm. Literatura – miejsce – środowisko* (Białystok, kwiecień 2014, organizator: IFP UwB)
- *Romantyzm środkowoeuropejski w kontekście postkolonialnym* (Warszawa, październik 2014, organizatorzy : ILP UW, IBL PAN)

*

Moje doświadczenia międzynarodowe obejmują, oprócz udziału w wymienionych konferencjach, liczne kwerendy w archiwach i bibliotekach wileńskich (Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Lietuvos mokslo akademijos Vrublevskių biblioteka, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos valstybės istorijos archyvas), a także krótkie, rekonesansowe wypady do Rygi (Latvijas Nacionālā bibliotēka) i Mińska (Центральная научная библиотека им. Я. Коласа). W 2008 roku otrzymałem miesięczne stypendium The Robert Anderson Research Charitable Trust, dzięki któremu spędziłem 30 dni, pracując w British Library nad teoretycznymi ujęciami mimetyczności.

*

Byłem kierownikiem finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki projektu badawczego *Opracowanie naukowe i wydanie antologii poezji dwujęzycznych pisarzy polsko-litewskich z lat*

1795-1830 (Opus 1, czas trwania od grudnia 2011 do lutego 2013). Jestem kierownikiem finansowanego z tego samego źródła projektu badawczego *Litewsko-polska dwujęzyczność literacka 1795-1918* (Opus 5, czas trwania od marca 2014 do lutego 2017). Efektem prac będzie m.in. monografia, nad którą obecnie pracuję. W latach 2011, 2013 i 2014 byłem członkiem zespołów ekspertów NCN w kilku różnych konkursach.

Z. S.